

klad až ve 20. století; záměna dvou monstrancí – podrobněji o tom Jan Klípa v *Umění* 57, 2009). Řadu zajímavých a do budoucna podnětných poznatků přináší autoři stati věnované architektuře (rekonstrukce zaniklé synagogy a její začlenění do charakteristiky města).

Citelným nedostatkem knihy je bohužel její roztržitost. Autoři netematizují vzájemné vztahy mezi jednotlivými uměleckými médii, ani – což by bylo ještě důležitější – si systematicky nevšímají kulturních vztahů, které spojovaly Cheb s Norimberkem. Zmínky o nich nalezneme čtenář porůznu a jednotlivě, vynořující se obraz povahy vzájemných vazeb však zůstává nezřetelný. V tomto směru si kniha nechala ujít možnost hlubšího přínosu kulturně-historickému poznání a zůstala na rovině paralelně přirazených speciálních poznatků.

MILENA BARTLOVÁ

Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera ve středoevropském kontextu kolem roku 1300 a 1700, vyd. Radka LOMIČKOVÁ, Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta; Togga, Praha 2009 (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium vol. X)

586 s., ISBN 978-80-87258-22-4

Po letech nákladné rekonstrukce bývalého konventního kostela Nanebevzetí Panny Marie, která zachránila památku evropského významu budoucím generacím a přinesla řadu nových informací, nastal čas shrnout a utřídit stav poznání o jednom z našich nejvýznamnějších cisterciáckých klášterů. Ústav dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty se jako jeden z hlavních organizátorů mezinárodního symposia, konaného 18.–20. září 2008 v Kutné Hoře, ujal výsledků práce řady odborníků a spojil jejich referáty do sborníku čítajícího 26 příspěvků a děleného v souladu s názvem na tři základní části s logicky členěnými podkapitolami. Bližší informace o přípravě a průběhu konference včetně audio nahrávek přednesených referátů, někdy navíc doplněných zajímavou obrazovou prezentací, lze nalézt na webové adrese www.sedlec.kub.cz.

Procházíme-li letmo historií sedleckého konventu, založeného před rokem 1142, rozkvétajícího kolem roku 1300, vypáleného husity roku 1421, po staletém přežívání v ruinách znovu vyzdviženého na přelomu 17. a 18. století, vyvstane před námi podobný osud několika českých řádových domů. V neposlední řadě i dějiny cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně, z kterého byl sedlecký konvent spravován v druhé polovině 18. století; oba nakonec po jejich zrušení zakoupili Schwarzenbergové. Takové srovnání je samo o sobě příliš zjednodušující a zavádějící, byť cisterciácké či jiné konventy byly do značné míry formovány stejnými událostmi ústícími logicky ve stejný výsledek, respektive úpadek.

Shromážděné referáty potvrzují příbuznost cisterciáckých konventů v oblasti architektonické tvorby, jejich duchovní a společenskou roli jako pohřebiště králů, šlechtických rodů a řady donátorů. Řeholní život byl určován filiálními vazbami a společnými řádovými pravidly, jejichž dodržování se kontrolovalo při více či méně pravidelných vizitacích z mateřských klášterů. Jednotlivé příspěvky však mimo pochopitelné hledání souvislostí nabízí pohled na výjimečné stránky kláštera v Sedlci, kde za opata Heidenreicha (Kateřina Charvátová) kolem roku 1300 vyrůstal i díky nalezištím stříbra nový klášterní kostel, který jako první na našem území přinesl půdorysnou a prostorovou koncepci západoevropské katedrály (Jiří Kuthan). Podoba svatyně vychází z hornorýnské architektury a má nejbližší ke klášternímu kostelu v Salemu (Marc C. Schurr). Původní vzor pro sedlecký kostel je však potřeba hledat u cisterciáckých opatství ve Francii (Alexandra Gajewski). Pro řešení řady vyslovených otázek a hypotéz přináší zásadní materiál stavebně historický průzkum, který doplnil poznání středověké podoby kostela, zčásti skryté pod barokní úpravou (Aleš Pospíšil).

Oprávněná pozornost se v rámci kláštera upřela ke kapli Všech svatých, která je zde hypoteticky spojena s kostnicí v Hakeldamach u Jeruzaléma, kde byli pohřbíváni poutníci na konci své životní cesty (Petr Uličný). Kostnice stojí uprostřed nezvykle velkého hřbitova proslulého legendou, že zdejší země stráví pohřbené tělo během jediného dne tak, že z nebožtíka zbudou jen vybělené kosti. Sepulkrální kultura a rituály cisterciáků však byly pevně zakotveny v textu *Ecclesiastica Officia* (Christine Kratzke); vnitřní kultura řádu a jeho hospodaření se naopak vy-

výjely v závislosti na studiu literatury (Gerhard B. Winkler). Pro zachování soustředěnosti a ticha v cisterciáckém duchovním světě se vyvinula a brzy rozšířila znaková řeč (Radka Lomičková). Velmi zajímavý pohled na fungování kláštera nabízí rozbor zaniklého kostela sv. Filipa a Jakuba, kde se v kapli nalézal oltář v podobě Božího hrobu, na kterém pravděpodobně stála dodnes zachovaná sedlecká monstrance (Petr Uličný).

Klášterní kostel poničený husity a pustnoucí více jak dvě a půl století byl renovován za opata Jindřicha Snopka (Jan Lavický), který se během rekonstrukce rozhodl v roce 1702 nahradit stavitele Pavla Ignáce Bayera vynikajícím architektem Janem Blažejem Santini-Aichelem, jenž chrám restauroval a poprvé zaklenul v osobitěm stylu barokní gotiky, aby tak navrátil velkolepé stavbě její význam a monumentalitu (Mojmír Horyna). Interiér kostela vyzdobil několika freskami Jan Jakub Steinfels, jehož chtěl nespokojený opat nahradit Andreem Pozzou, čemuž však roku 1709 zabránila smrt obou (Štěpán Vácha). Vzhledem k pohnutému osudu konventu během více jak 850 let existence je dnes velmi těžké rekonstruovat byt jen hypoteticky jeho vybavení uměleckými díly (Jan Royt, Aleš Mudra – Michaela Ottová). Důkladné průzkumy a dokumentace náleзовých situací během rekonstrukce pomohly lépe poznat a porozumět stavebnímu vývoji a proměnám klášterního kostela a jeho areálu (Filip Velímský, Jaroslav J. Alt, Petr Macek – Pavel Zahradník, Dušan Foltýn).

S jistou dávkou nadsázky lze vzhledem k dokončení rozsáhlých oprav a vydání obsahově bohatého sborníku hovořit na prahu třetího tisíciletí o třetím životě sedleckého kláštera, který sice již nežije řádovým životem, přesto však zůstává nevyčerpatelnou duchovní studnicí poznání nejen pro nás, ale i pro budoucí generace.

ROMAN LAVIČKA

Tomáš BERGER – Ondřej JAKUBEC – Kaliopi CHAMONIKOLA (red.) – Jan KLÍPA – Martina STRAKOVÁ – Hana VORLOVÁ, *Zdaleka i zblízka. Středověké importy v moravských a slezských sbírkách*, Moravská galerie v Brně, Brno 2009

304 s., ISBN 978-80-7027-206-0

Emil Filla ve své studii z roku 1938 o italském renesančním sochařství trefně vystihl směřování dobové české medievistiky slovy: „*Podlehli jsme prozatím horečce posledních, zvláště poválečných let – horečce badání jen v gotice a snad musíme přečkat tuto posedlost, až se absolvuje důkladné poznání a vychutnání i každé rustikální úpadkové gotiky, třeba i z 16. století, než rozpomeneme se na nemoudrost svého podnikání, a potom teprve věnujeme se renesanci.*“

Předkládaný výstavní katalog *Zdaleka i zblízka* Fillova slova (která však stále mají určitý prvek aktuálnosti) vrchovatě naplnil, ovšem bez oné ironie. Je sice určitým segmentem, zato však velmi důkladným. Mapuje umělecká díla z oblasti středověkého malířství a sochařství 15. a 16. století, uložená v moravských a slezských sbírkách, a to v geografickém vymezení územím Německa, Rakouska a Nizozemí. V sedmdesáti katalogových číslech detailně zpracovává práce od těch vrcholných (která jsou v menšině) až právě po ty méně kvalitní. Záběr pohledu je ohraničen expozičními možnostmi – proto nebyla do katalogu zahrnuta sochařská díla jako např. středověké figurální náhrobky z hradu Bouzov (přenesené z kaple hradu Horneck ve Württenbersku) a další. Až bude věnována detailní pozornost též importovaným pracím umístěným v církevních objektech, pohled na umění této geografické oblasti bude samozřejmě celistvější.

Úvodní texty jsou věnovány vymezení tématu, historii a formování moravských a slezských sbírek (obě studie K. Chamonikola), sběratelské aktivitě Jana II. z Lichtenštejna, jedné z nejdůležitějších osobností sběratelství v našich zemích (M. Straková), u něhož bych zdůraznil též sběratelství italských gotických a renesančních prací, a restaurování středověkých obrazů z moravských sbírek (T. Berger). Při četbě úvodních dvou kapitol jsem si s nostalgií vzpomněl na bohatou, pestrou jazykovou kulturu „starých mistrů“ Alberta Kutala a Jaromíra Neumanna